

собственным усилиям') или пассивное (нем. *aufreiben* 'поднимать, выносить течением') движение вверх в воде.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Merriam-Webster Dictionary*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/>
2. *Diccionario de la real academia española*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lema.rae.es/drae/>
3. *Duden: Das große Wörterbuch der deutschen Sprache*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: duden.de/
4. *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners: 200,000 words*. – Bloomsbury Publishing Plc, 2002. – 1692 p.

*Залузена Ольга
Вінниця*

ПРИВАТИВНІ ДІЄСЛОВА КАУЗАЦІЇ ВЕРБАЛЬНОЮ ДІЄЮ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1. Привативність є семантично складною категорією, яка комбінує категорію каузативності, посесивності та заперечення [1: 40]. У сучасних англійській та українській мовах привативність – це суто дієслівна категорія, що виражається семантикою слова, адже граматичні та синтаксичні засоби її вираження в аналізованих мовах відсутні [1: 48]. Використовуючи методику побудови формул тлумачення (ФТ), базову привативну ситуацію можна представити наступним чином: “X каузує Y не мати Z” [3].

Крім трьох вищезазначених сем, які є базовими інтегральними семами для усіх привативних дієслів (ПД), семантика ПД може містити значну кількість додаткових семантичних ознак (СО), які конкретизують семантику способу каузації (семи інструментальності, способу, інтенсивності дії тощо [1]). Додатковою СО, характерною для обох мов дослідження, є каузація розриву посесивного відношення за допомогою вербальної дії.

Дієслова мовлення, які неодноразово привертали увагу науковців [2; 4], дотепер залишають низку нерозв'язаних питань, існування яких обумовлене відмінностями бачення якісного та кількісного наповнення зазначеної лексико-семантичної групи дієслів [2: 257]. Не зважаючи на значну кількість робіт в різних напрямках дослідження вербативів, привативна семантика дотепер залишається поза межами уваги науковців, що і обумовлює актуальність пропонованої наукової розвідки.

2. У цій роботі досліджуються ПД каузації вербальною дією в англійській та українській мовах, напр., англ. *to demand* 'вимагати', *to hit for* 'просити (гроші)'; укр. *вимагати*, *вискиглити* тощо.

Одиниці, які входять до цього типу в обох мовах, представлені дієсловами мовлення, які репрезентують ситуацію спілкування між каузатором (X) та суб'єктом посесивної ситуації (Y). Спільну ФТ дієслів, досліджуваних у цій роботі можна предстати наступним чином: "X вербальною дією каузує Y не мати Z".

Предметом роботи є семантика в англійських та українських ПД каузації вербальною дією.

Мета роботи полягає в аналізі семантики англійських та українських ПД каузації вербальною дією та їх класифікації за додатковими СО.

Матеріал дослідження складається зі 105 одиниць (англ. мова – 56 ВПД, укр. мова – 49 ВПД), отриманих методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел.

3. Аналіз корпусу вибірки в англійській та українській мовах демонструє, що дієслова із семантикою каузації за допомогою вербальної дії можуть: 1) не мати додаткових СО з подальшою конкретизацією каузативної семантики; 2) мати диференційні СО, які конкретизують «інтенсивність», «причину», «спосіб» дії або комбінують ці ознаки.

3.1. ПД каузації за допомогою вербальної дії без додаткових СО налічують 13 лексем в англійській (23,3%) та 19 лексем в українській (38,8%) мовах. Формула тлумачення дієслів цієї групи не змінюється і повністю збігається із загальною ФТ лексем цього підтипу: "X вербальною дією каузує Y не мати Z".

В англійській мові центральним для цієї групи є стилістично нейтральне ПД *to ask* 'просити', яке вказує на позбавлення за допомогою власне вербальної дії, не маючи ніяких додаткових СО. В українській мові ядерним є ПД *просити* та його варіант *прохати*.

3.2. Дієслова каузації за допомогою вербальної дії в англійській та українській мовах можуть містити в своїй семантичній структурі ознаку «інтенсивності» дії (англ. 31 лексема (55,3%), укр. 20 лексем (40,8%)). За допомогою ФТ семантику цих дієслів можна представити як "X наполегливо вербальною дією каузує Y не мати Z".

В англійській мові центральними лексемами є ПД *to claim* та *to demand*, які містять сему «firmly» 'наполегливо'. Для української мови центральною лексемою є дієслово *вимагати* «настирливо просити що-небудь у когось», його діалектний синонім *требувати* та похідне від нього *випребувати*.

3.3. Дієслова третьої групи дещо подібні до лексем попередньої, відрізняючись тим, що центральною інтегральною семою ПД цієї групи є сема «причини» каузації, якою в обох мовах виступає бідність каузатора (англ.

9 лексем (16,1%), укр. 7 лексем (14,3%). ФТ цих дієслів виглядає так: “X приниженою вербальною дією каузує Y не мати Z, через бідність X-a”.

Всі англійські ПД характеризуються спільним значенням «to ask people to give you alms (e.g. food, money, etc.), usually because you are very poor» ‘просити у людей пожертви (напр., їжу, гроші тощо), зазвичай через бідність’. Центральною лексемою є стилістично нейтральне *to beg*, через яке тлумачиться решта англійських дієслів цієї групи. В українській мові центральними є стилістично нейтральні лексеми *жебрати* та *жебрати* «просити милостиню», від яких утворюються *вижебрувати* та *нажебрати*.

3.4. В обох мовах зафіксовані дієслова, які, значно відрізняючись за своєю семантикою, об’єднані до однієї групи на підставі того, що вони конкретизують «спосіб» вербальної дії і представляють вербальну ситуацію позбавлення у розгорнутому вигляді.

Винятково в англійській мові функціонують дієслова (3 лексеми (5,3%)), які вказують на використання каузатором лицемірної, нещирої вербальної дії, тобто лестоців, для вилучення Z із власності Y, напр. *to coax out of*, *to cajole out of*, *to wheedle out of*, ФТ цих ПД виглядає так: “X лестоцями каузує Y не мати Z”. На відміну від англійських дієслів, українські лексеми (3 лексеми (6,1%)) є неоднорідними за семантикою й актуалізують різні засоби вербальної дії. Семантика дієслова *висварити*, яке вказує на використання сварки для дії позбавлення, може бути представлена у вигляді ФТ як “X сваркою каузує Y не мати Z”; лексема *виколядувати* характеризується ФТ “X колядуванням каузує Y не мати Z”, а ПД *вибріхати* має ФТ “X брехнею каузує Y не мати Z”.

4. Висновки.

4.1. Одиниці дослідження представляють собою структуру складну за своєю семантикою, яка з-поміж інших комбінує такі семи як каузативність, посесивність, заперечення та сему вербальної дії.

4.2. В обох мовах дослідження додатковими СО виступають «інтенсивність», «причина» та «спосіб» дії.

4.3. Аналіз емпіричного матеріалу демонструє, що в досліджуваних мовах ПД розподіляють по групах нерівномірно: в англійській мові домінують одиниці з СО «інтенсивності» дії, в той час як в українській ПД без додаткових СО та лексеми з СО «інтенсивності» дії становлять майже ідентичну кількість.

Найменшу кількість в обох мовах складає група ПД каузації вербальної дією з СО «способу» дії.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Залужна О. О.* Привативні дієслова в англійській та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Ольга Олексіївна Залужна. – Донецьк, 2014. – 283 с.
2. *Якункіна Ю. О.* Класифікаційні ознаки дієслів мовлення в системі дієслівної лексики сучасної української літературної мови / Ю. О. Якункіна // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Книга 2. – С. 257-260.
3. *Kaliuščenko V. D.* Typologie denominaler Verben / V. D. Kaliuščenko. – Tübingen : Niemeyer, 2000. – 253 S.
4. *Moltman F.* Levels of Linguistic Acts and the Semantics of Saying and Quoting [Електронний ресурс] / F. Moltman // Interpreting Austin : Critical Essays. – Cambridge : UP, 2016. – Режим доступу : <http://semanticsarchive.net/Archive/TYyOTc2Z/Say-Quot.pdf>

*Ігнатенко Дарина
Вінниця*

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ІНТЕНСИВНОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ТА ПЕРЦЕПТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1. У пропонуваному дослідженні розглядаються особливості семантичної організації фразеологічних одиниць (ФО), що позначають інтенсивність інтелектуальної та перцептивної діяльності в германських і слов'янських мовах.

1.1. *Метою* роботи є встановлення фразеосемантичних підгруп (ФСПП) за допомогою формул тлумачення (ФТ) [1] та опис основних метафоричних моделей, за допомогою яких виражається значення інтенсивної інтелектуальної та перцептивної діяльності у ФО англійської, німецької, російської і української мов.

1.2. *Матеріал* дослідження склали 159 ФО (англ. – 35 ФО; нім. – 30 ФО; рос. – 46 ФО; укр. – 48 ФО), отримані методом суцільної вибірки із одно-та двомовних фразеологічних словників зіставлених мов.

2. Інтелектуальна (розумова) діяльність людини є базовою та необхідною передумовою її існування та життєдіяльності. Ментальна сфера існування людини знаходить своє відображення як в лексичному шарі кожної мови, так і у фразеологічному зокрема.